

Dr. Dräger & Thielmann

PartG
Geographen

**2014–2020 Програма за междурегионално сътрудничество
по целт Европейско териториално сътрудничество
(ИНТЕРРЕГ ЕВРОПА)**

**Стратегическа екологична оценка
Екологичен доклад**

за

GEIE GECOTTI

INTERREG IVC

“Les Arcuriales”, Entrée D, 5e étage

45d, rue de Tournai

59000 ЛИЛ –
ФРАНЦИЯ

**2014–2020 Програма за междурегионално сътрудничество по
целт Европейско териториално сътрудничество
(ИНТЕРРЕГ ЕВРОПА)**

**Стратегическа екологична оценка
Екологичен доклад**

Изготвен от: Dr. Dräger & Thielmann PartG
Марбургер Щрасе [Marburger Straße] 7
D-60487 Франкфурт на Майн
Тел.: 069 – 70792026
ел. поща: stefan.draeger@iesy.net

Декември 2013 г.

НЕТЕХНИЧЕСКО РЕЗЮМЕ

Съгласно Директива 2001/42/ЕО, приета от Европейския парламент и Съвета, при разработването и изменянето на определени планове и програми, в това число програмите, които оказват влияние върху други планове и програми (член 3 и Приложение II на Директивата за СЕО) се изисква Стратегическа екологична оценка (СЕО). Следователно оценката на последиците върху околната среда на Програмата за междурегионално сътрудничество 2014–2020 (наричана по-нататък Програмата) е задължителна. Екологичният доклад се основава на окончателния вариант на Програмата от 19 ноември 2013 г. и е изготвен успоредно с разработването на Програмата. В Екологичния доклад са взети предвид промените в преработения вариант на Програмата от 20 декември 2013 г.

Програмата

Територията на ИНТЕРРЕГ ЕВРОПА обхваща цялата територия на Европейския съюз (ЕС–28) плюс държавите – партньори Норвегия и Швейцария. Независимо от това оценката се ограничава до непосредствената територия на Европейския съюз. През периода 2014–2020 година ИНТЕРРЕГ ЕВРОПА ще бъде съфинансирана от Европейския фонд за регионално развитие (ЕФРР) с бюджет в размер на 359 милиона евро.¹ Официалната времева рамка на Програмата обхваща периода от 2014 до 2020 година. Като се добавят 2 години за приключването на финансираните проекти, периодът, взет предвид в оценката, е от 2014 до 2022 година.

Като инструмент за прилагане на политиката на сближаване на ЕС, ИНТЕРРЕГ ЕВРОПА допринася за основната цел на политиката на сближаване, а именно да ограничи съществуващите различия между държавите членки и регионите на ЕС от гледна точка на тяхното социално и икономическо развитие и опазване на околната среда при отчитане на техните специфични териториални и социални условия и потенциал. Сама по себе си политиката на сближаване подпомага постигането на целите на стратегия „Европа 2020“ (COM(2010) 2020). Може да се твърди, че „Европа 2020“ представлява общата „стратегическа опора“ за ИНТЕРРЕГ ЕВРОПА.

Програмата е пряко свързана с редица политически документи на ЕС, които са разработени с цел постигане целите на „Европа 2020“; тя също така има връзки с няколко Директиви и Стратегии на ЕС. Освен с политики и програми на ЕС, Програмата има връзки и с регионални политики и програми, разработването и изпълнението на които ще бъде подпомогнато. Може да се каже, че Програмата представлява един междурегионален улесняващ механизъм, който засилва приноса към целите и политиките на ЕС като повишава оперативния капацитет в регионите. Поради това тя има по-скоро непряка отколкото пряка отговорност за този принос.

Програмата обхваща 4 Приоритетни оси (ПО), които се основават на Тематичните цели, изброени в член 9 на Общия регламент (ОР). В рамките на ПО са избрани 6 Инвестиционни приоритета (ИП, така както е предвидено в член 5 на Регламента за ЕФРР (предложение)) и те се съсредоточават върху 6 Специфични цели (СЦ), т.е. по една Специфична цел за всеки избран Инвестиционен приоритет:

Тематична цел 1: Засилване на научноизследователската дейност, технологичното развитие и иновациите
Приоритетна ос 1: Научноизследователска дейност, технологично развитие и иновации (НИДТРИ)
Инвестиционен приоритет 1(a):

¹ Окончателен вариант на Програма за сътрудничество ИНТЕРРЕГ ЕВРОПА 2014–2020, стр. 4

Укрепване на инфраструктурата, необходима за научноизследователска и иновационна дейност (НИД), подобряване на капацитета за реализиране на достижения в областта на НИД и насърчаване на центрове на компетентност, по-специално центрове, които са от интерес за Европа.

Специфична цел 1.1:

Подобряване на изпълнението на политиките и програмите за регионално развитие, по-специално програмите за Инвестиции за растеж и работни места и, когато е уместно, програмите за ЕТС, в областта на инфраструктурата и капацитета за научноизследователска дейност и иновации.

Инвестиционен приоритет 1(б):

Насърчаване на инвестициите на предприятията в научноизследователска и иновационна дейност и развиване на връзки и синергии между предприятията, центрoвете за НИРД и висшето образование, по-конкретно на разработването на продукти и услуги, на трансфера на технологии, на социалната иновация и приложенията за публични услуги, на стимулирането на търсенето, на изграждането на мрежи, на клъстерите и на отворените иновации посредством интелигентна специализация и подкрепа за технологични и приложни научни изследвания, пилотни линии, действия за ранно валидиране на продукти, усъвършенствани производствени възможности и първо производство, по-специално в областта на Ключовите базови технологии и разпространението на технологии с общо предназначение.

Специфична цел 1.2:

Подобряване на изпълнението на политиките и програмите за регионално развитие, по-специално програмите за Инвестиции за растеж и работни места и, когато е уместно, програмите за ЕТС, които подпомагат предоставянето на иновации от участници в регионалните вериги за иновации в области на „интелигентна специализация“ и възможности за иновации.

Тематична цел 3:

Повишаване на конкурентоспособността на МСП

Приоритетна ос 2:

Конкурентоспособност на малките и средните предприятия

Инвестиционен приоритет 3(г):

Подкрепа за капацитета на МСП за участие в растежа в регионални, национални и международни пазари, както и в процеса на иновациите;

Специфична цел 2.1:

Подобряване на изпълнението на политиките и програмите за регионално развитие, по-специално програмите за Инвестиции за растеж и работни места и, когато е уместно, програмите за ЕТС, подкрепа за МСП във всички етапи от техния жизнен цикъл с цел развиване и постигане на растеж и включването им в областта на иновациите.

Тематична цел 4:

Подкрепа за преминаването към нисковъглеродна икономика във всички сектори

Приоритетна ос 3:
Нисковъглеродна икономика
Инвестиционен приоритет 4(д): Насърчаване на стратегии за ниски въглеродни емисии за всички видове територии, по-специално за градските райони, включително насърчаване на устойчива мерки за мултимодална градска мобилност и съответни мерки за намаляване на риска.
Специфична цел 3.1:
Подобряване на изпълнението на политиките и програмите за регионално развитие, по-специално програмите за Инвестиции за растеж и работни места и, когато е уместно, програмите за ЕТС, свързани с преминаването към нисковъглеродна икономика.

Тематична цел 6: Опазване на околната среда и насърчаване на ресурсната ефективност
Приоритетна ос 4:
Околна среда и ресурсна ефективност
Инвестиционен приоритет 6(в): Съхраняване, опазване, популяризиране и развитие на природното и културно наследство
Специфична цел 4.1:
Подобряване на изпълнението на политиките и програмите за регионално развитие, по-специално програмите за Инвестиции за растеж и работни места и, когато е уместно, програмите за ЕТС, в областта на опазването и развитието на природното и културното наследство.
Инвестиционен приоритет 6(ж): Подкрепа за индустриалния преход към икономика, използваща ресурсите по-ефективно, насърчаване на зеления растеж, екологичните иновации и управлението на екологичните показатели в публичния и частния сектор.
Специфична цел 4.2:
Подобряване на изпълнението на политиките и програмите за регионално развитие, по-специално програмите за Инвестиции за растеж и работни места и, когато е уместно, програмите за ЕТС, насочени към повишаване на ресурсната ефективност, зеления растеж, екологичните иновации и управлението на екологичните показатели.

Отделните СЦ са „коридорите“ за очакваните резултати и типа дейности, които ще бъдат подпомагани. Планираните интервенции са насочени към подпомагане на „усвояването на политиките и непрекъснатото капитализиране на добрите практики на регионалната политика“, както и към подкрепата за „междурегионалното сътрудничество между регионалните участници, посветено на усвояване на политиките и обмен на добри практики“. И двете направления се съсредоточават върху подобряването на изпълнението и мониторинга на регионалните програми за Инвестиции в растеж и работни места, както и ЕТС, когато е подходящо.²

² Преработен окончателен вариант на Програма за сътрудничество ИНТЕРРЕГ ЕВРОПА 2014–2020, стр. 4

Състояние на околната среда и съществуващи екологични проблеми

В съответствие с териториалния обхват на Програмата, екологичните цели и показатели са свързани с политиките на ЕС. Бяха дефинирани съществуващите екологични проблеми. Европа е изправена пред предизвикателства, свързани по-конкретно с:

- Замърсяване на въздуха: Въпреки че през последното десетилетие замърсяването на въздуха е намаляло, е налице превишаване на стандартите за качество, особено в градските райони. Това уврежда здравето на значителна част от населението на Европа.
- Биологично разнообразие: Европа не е на път да постигне своята цел за „*спиране на загубата на биологичното разнообразие*“. Както в земните, така и в морските екосистеми все още е налице тенденция към намаляване.
- Почви: Неустойчивото използване и управление на земи причинява деградация на почвите.
- Води: През последните 25 години е постигнат значителен напредък в областта на качеството на водите в Европа. Обаче екологичното състояние или потенциал на повече от 50 % от повърхностните водни обекти в Европа далеч не е добро. 25 % от подземните води (по области) са с лоши химически стандарти. По отношение на целта за „*Постигане на добро екологично състояние и добро химично състояние на всички водни обекти*“, както и във връзка с експлоатацията на водите и целта за „*Постигане на добро количествено състояние на водните обекти*“ оценката на ЕС е, че е постигнат „смесен напредък“, като цялостният проблем продължава да съществува и е налице стабилна тенденция.
- Климат на земята: Светът не е на път да постигне своята цел за „*ограничаване на повишаването на световната средногодишна температура на повърхността до 2° C*“. Европа е близо до постигането на своята цел за намаляване на емисиите на парникови газове с 20 %.

По отношение на целта за „Отделяне на ресурсите от икономическия растеж и преминаване към рециклиращо общество“ Европейският съюз е постигнал различен напредък в различните държави членки. Цялостният проблем продължава да съществува, като има положително развитие (тенденция към увеличаване).

Образуването на отпадъци продължава да нараства. По отношение на целта за „*значително намаляване на образуването на отпадъци*“ Европа изостава с отрицателно развитие (тенденция към увеличаване).

Обратно на това, „Управление на отпадъците (рециклиране)“ демонстрира положителна тенденция. По отношение на „*няколко цели за рециклиране на различни специфични потоци от отпадъци*“ Европа постига напредък и демонстрира положително развитие.

Оценка на възможните последици върху околната среда

Оценката на възможните последици върху околната среда се разделя на две основни части: 1) стратегически подход и 2) очаквани резултати от отделните Специфични цели. С изключение на нулевата алтернатива, т.е. неприлагане на Програмата, не е дефинирана и оценявана друга алтернатива.

Оценката на стратегическия подход обхваща Оперативните цели, Приоритетните оси и Специфичните цели, взаимовръзките между Приоритетните оси, разглеждането на „устойчивото развитие“ като хоризонтален принцип, индикаторите, както и свързаните с изпълнението потребности, които са задължителни поради стратегическия подход.

Оценката показва, че поради характера на ИНТЕРРЕГ ЕВРОПА Програмата може да окаже единствено силно непреки последици и принос. Веригите на въздействие от интервенциите по програмата до

последствията на проектите върху околната среда са доста дълги. Най-общо казано, стратегическият подход предлага потенциал за положителни последици. Това се отнася за двете Приоритетни оси с ясен фокус върху екологичните проблеми (ПО 3 – Нисковъглеродна икономика и ПО 4 – Околна среда и ресурсна ефективност) на първо място. При разглеждането на тези теми са взети предвид няколко други екологични проблеми, които са пряко или косвено свързани с тези първостепенни въпроси. Значителен дял от общите средства са предвидени за тези две ПО – 50 % от наличните средства (без средствата за Техническа помощ). Приоритетни оси 1 (Научноизследователска дейност, технологично развитие и иновации (НИДТРИ)) и 2 (Конкурентоспособност на МСП) демонстрират не толкова очевиден потенциал. Въпреки това, възможните непреки последици биха могли да бъдат засилени, като тяхното изпълнение бъде обвързано с екологичните въпроси.

Едновременното разглеждане на решенията в областта на НИДТРИ, насърчаването на МСП, нисковъглеродната икономика и опазването на природното и културното наследство помага за увеличаване на положителния принос към опазването на околната среда и ефективното използване на ресурсите. Потенциалът за увеличаване на положителния принос към опазването на околната среда и ефективното използване на ресурсите чрез оползотворяването на тези вътрешни взаимовръзки не е използван систематично от Програмата.

Някои от дефинираните индикатори за продукт имат потенциален негативен принос, тъй като за постигането им може да е необходимо продължително пътуване из цяла Европа. Формулирането на критичните показатели трябва да бъде преразгледано с цел засилване на усилията за използване на обмена и комуникациите, които оказват по-ниско потенциално въздействие върху въздуха, климата и потреблението на ресурси.

„Устойчивото развитие“ е включено в Програмата като хоризонтален принцип. Вземането му предвид при изпълнението на различните ПО е формулирано. В съответствие с разпоредбите на Общия регламент (ОР), устойчивото развитие е включено и в Програмата като хоризонтален принцип. Това води до задължение за вземане на екологичните въпроси предвид и при изпълнението на ПО 1 и 2. Обаче по отношение на ПО 1 и 2 отчитането би трябвало да се наложи по-силно.

Характерът и управлението на тази обхващаща цяла Европа Програма изискват активно пътуване на регионалните партньори, представители на държавите членки и ръководния екип на Програмата. Емисиите на парникови газове, замърсяването на въздуха и шумът са най-съществените проблеми, свързани с транспорта. Крайната цел на Програмата е да се насърчи междурегионалният обмен и да се осигури развитие на капацитета чрез дейности за междурегионално сътрудничество. Следователно не е възможно да се разглеждат действителни принципни алтернативи. Вместо това се препоръчва съсредоточаване върху други начини за обмен и типове сътрудничество и свеждане на броя на срещите, посещенията и събитията до минимум с цел намаляване на въздействията върху околната среда.

Оценката на очакваните резултати по всяка Специфична цел показва двойна картина.

Въздействията върху околната среда, както и приносът на очакваните резултати на СЦ 1.1, СЦ 1.2 и СЦ 2.1 към екологичните цели на ЕС са много ограничени. Целта на резултатите е да подобрят рамковите условия и процесите на обмен. И двете, разбира се, могат да имат последици върху околната среда в дългосрочен план. Обаче не могат да бъдат посочени преки и дори непреки връзки от първи ред. Могат да се очакват положителни непреки последици, ако подпомаганите мерки бъдат обвързани с необходимостта от опазване на околната среда. Обаче, тези положителни последици не могат да се приемат за даденост.

Ситуацията по отношение на СЦ 3.1, СЦ 4.1 и СЦ 4.2 е различна. По отношение на всички очаквани резултати от тези СЦ могат да бъдат посочени положителни непреки последици. Въпреки че дори за тези Специфични цели по-голямата част от дейностите, които ще бъдат подпомогани, е свързана с подобряването на програмирането, обмена на опит и практики, едно успешно реализиране на предлаганите резултати може в крайна сметка да генерира положително въздействие върху екологичните проблеми, свързани с конкретния фокус (нисковъглеродна икономика, опазване и развитие на природното и културното наследство, както и ресурсна ефективност, зелен растеж и екологични иновации и управление на околната среда).

По отношение на очакван резултат 2 на СЦ 3.1 трябва да се обърне внимание на факта, че производството на енергия от определени възобновяеми източници може да предизвика отрицателни въздействия върху други екологични проблеми. През последните години все по-често се забелязват конфликти между целите за опазване на климата и целите, свързани с опазването на природните богатства и биологичното разнообразие. Подкрепата за производство на енергия от възобновяеми източници трябва да вземе предвид тези конфликти и да открие приемливо равновесие между противоречащите си интереси. Въпреки че последиците на Програмата са силно непреки и проблеми могат да се появят доста по-надолу по веригата на въздействие, тези възможни последици трябва да бъдат поставени на дневен ред на един ранен етап по веригата на въздействие.

Поради широкия обхват на потенциалния (непряк) принос към екологичните цели на ЕС и потенциалните последици върху екологичните проблеми, непреките кумулятивни последици на Програмата са забележителни. Едно успешно изпълнение на Програмата създава механизми и изгражда капацитет с положително влияние върху по-ефективното опазване на околната среда в бъдеще чрез по-добри регионални политики и програми.

Чрез насърчаването на нисковъглеродната икономика и околната среда и ресурсната ефективност, Програмата се занимава с две области, които биха могли да генерират редица потенциални непреки синергични ефекти. Намалването на емисиите на ПГ и намаляването на потреблението на природни ресурси за производство на енергия и (промишлено) производство също така подпомагат опазването на други компоненти на околната среда като въздуха, водите, почвите, биологичното разнообразие и ландшафта. Здравето и благосъстоянието на хората се влияят положително от по-слабо замърсения въздух, особено в градските райони, но и от по-доброто качество на водите и ландшафтите.

По отношение на потенциалните последици на Програмата като цяло върху околната среда и приноса към екологичните цели на ЕС и общата политика на ЕС за околната среда, Програмата е разделена на две части: ПО 1 и 2 имат малки, предимно непреки последици и принос, а ПО 3 и 4 също могат да доведат до непреки последици и принос, но поради изричното им съсредоточаване върху екологични проблеми могат да направят това по-ефективно. Рискът от отрицателни последици и принос е силно ограничен. Потенциалните отрицателни последици трябва да се вземат предвид единствено по отношение на насърчаването на конкретни възобновяеми енергийни източници, например при насърчаването на вятърни електрически централи, водноелектрически централи и централи на биомаса.

Обаче характерът и типът на планираните интервенции са още по-важни от отделните ПО за последиците и приноса на Програмата като цяло. Подобряването на рамкови условия и механизми за по-ефективно изпълнение на регионални програми, усвояване на политики и обмен на междурегионален опит разширява обхвата на (положителните) последици. Знанията и капацитетът най-общо разкриват възможности за ефективно разглеждане и интегриране на екологичните проблеми в програмирането и изпълнението на регионални програми.

Препоръки

По-голямата част от препоръките за повишаване на потенциала на положителните последици са насочени към структурите за изпълнение на Програмата. По-точното разглеждане на хоризонталния принцип за „устойчиво развитие“, както и взаимно свързване на различните Приоритетни оси може да подпомогне създаването на положителни последици по отношение на Приоритетните оси, които се занимават с НИДТРИ и конкурентоспособността на МСП. По отношение на двете ПО една ясно изразена ориентация към екологични иновации, зелени обществени поръчки и икономика с кръгови потоци може да повиши техния принос към екологичните цели на ЕС и политиката на ЕС за околната среда.

Направените препоръки се основават на варианта на Програмата от 19.11.2013 г.; в преработения вариант на Програмата (11.12.2013 г.) препоръките са отчасти взети предвид.

Мониторинг

Силно непрекият характер на потенциалните последици на Програма ИНТЕРРЕГ ЕВРОПА върху околната среда поради своето естество не позволява идентифицирането на мерки за наблюдение на възможните въздействия върху околната среда на проекти, финансирани по тази Програма. Поради това целта на мониторинга трябва да е да се гарантира, че ИНТЕРРЕГ ЕВРОПА не подпомага неблагоприятни последици върху екологичните цели на ЕС и политиката на ЕС за околната среда, дори когато прякото въздействие ще настъпи единствено в дългосрочен план. Предлага се да се запази вземането предвид на ясни екологични критерии в ръководствата за кандидатстване за проекти по Програмата. В допълнение към това, проектните предложения и докладите по проектите трябва да обхващат очакваните и действително иницирираните последици върху околната среда, дори когато те са само непреки. Трябва да се извършва редовна оценка на очакваните и иницирираните последици на проектите, финансирани от ИНТЕРРЕГ ЕВРОПА, за да се избегне несъвместимост на ориентацията при изпълнението на Програмата с екологичните цели на ЕС и общата политика в областта на околната среда.